Predmetna komisija za slovenščino

Opisi dosežkov učencev 6. razreda na nacionalnem preverjanju znanja

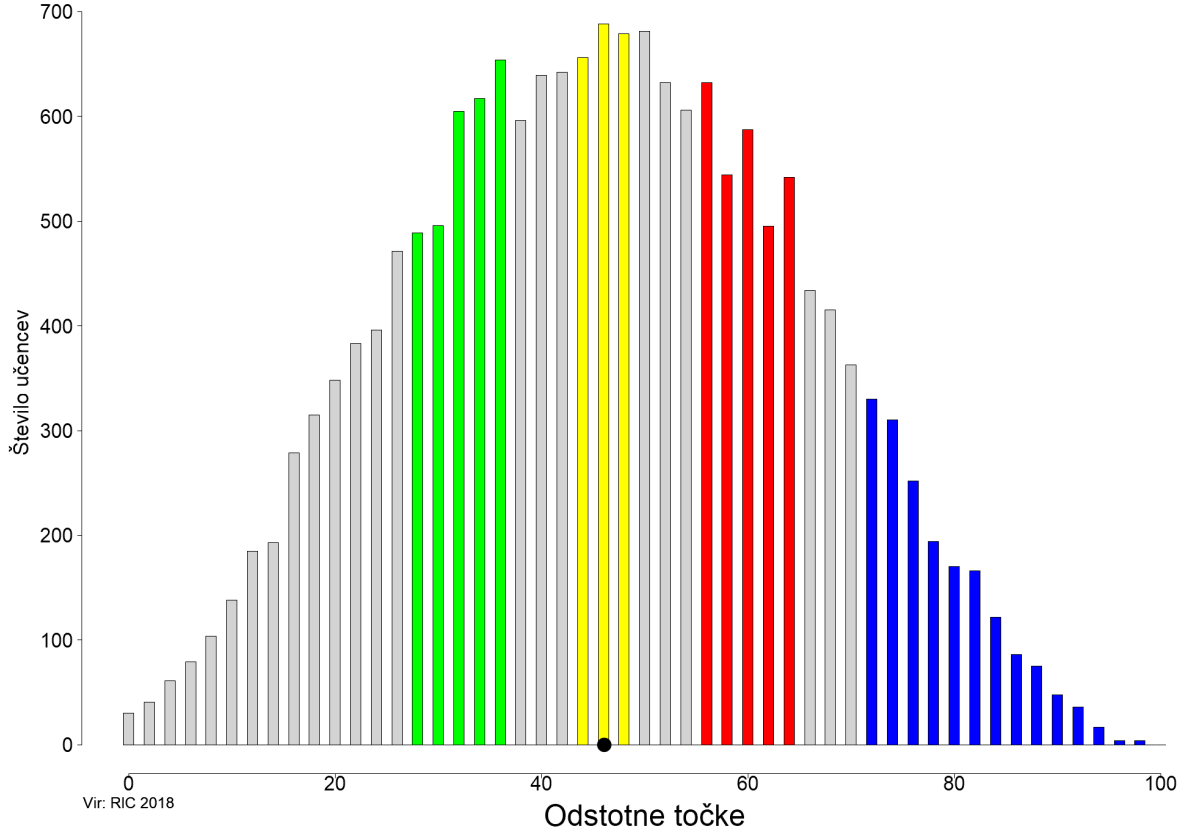

Slika: Porazdelitev točk pri slovenščini, 6. razred

Preizkus iz slovenščine na NPZ je bil dvodelen, v razmerju, določenem v učnem načrtu (UN): 60 % nalog v preizkusu je preverjalo standarde znanja iz jezika, 40 % pa iz književnosti. Dosežki na NPZ nakazujejo trende glede znanja in zmožnosti učenk in učencev pri slovenščini ob zaključku drugega triletja.

Izhodiščna besedila in naloge v preizkusu

V I. (jezikovnem) delu preizkusa so učenke in učenci prebrali izhodiščno besedilo (IB) *Po železni cesti* iz rubrike Vesela šola (PIL, l. 68, oktober 2015, št. 2, str. 42–44). IB je bilo prirejeno za potrebe NPZ, sestavlja ga sedem kratkih (razmeroma samostojnih) besedil, ki so oštevilčena, tri so tudi naslovljena. Naloge iz jezika so v skladu s standardi znanja v UN (str. 80) preverjale zmožnost kritičnega sprejemanja enogovornega neumetnostnega besedila, tj. tihega branja in razumevanja besedila, primernega starosti učencev, jezikovno, slogovno in metajezikovno zmožnost ter zmožnost tvorjenja enogovornega neumetnostnega besedila.

V II. (književnem) delu preizkusa so učenke in učenci prebrali odlomek mladinskega romana *Kot v filmu* Vinka Möderndorferja (MK 2013, str. 68–69). Naloge ob IB so preverjale recepcijsko zmožnost, tj. zmožnost samostojnega tihega branja neznanega književnega besedila in samostojnega pisanja o oz. ob njem (UN, standardi znanja, str. 84). V nalogah so morali učenke in učenci svoje ugotovitve o IB pojasnjevati, utemeljevati in vrednotiti ter ob njem samostojno napisati kratko besedilo; ena naloga je preverjala literarnovedno znanje.

IB v obeh delih sta glede na tematiko relevantni in zanimivi za šestošolce in šestošolke.

V nadaljevanju so naloge v preizkusu razvrščene glede na t. i. barvna območja: od zelenega (naloge je uspešno rešila večina učenk in učencev) do modrega (naloge je uspešno rešila le zgornja desetina učenk in učencev) in območja nad modrim (naloge v 65 % primerov ne rešijo niti najboljši). Bolj konkretno: zeleno območje označuje tiste učenke in učence, katerih skupni dosežki določajo mejo spodnje četrtine dosežkov, rumeno pa tiste, katerih skupni dosežki določajo mejo med polovicama dosežkov. Rdečemu in modremu območju pripadajo najuspešnejši oz. tisti, katerih skupni dosežki določajo mejo zgornje četrtine dosežkov (rdeče) in zgornjih 10 % (modro). Posamezna območja kažejo, katere standarde znanja po UN učenke in učenci na splošno dosegajo in katerih ne in bi jim bilo zato pri pouku slovenščine treba posvetiti več pozornosti, tako v prvih dveh kot v zadnjem triletju; ob razmisleku o standardih znanja je treba upoštevati tudi taksonomsko raven posamezne naloge.

ZELENO OBMOČJE

Vse štiri naloge, ki so v zelenem območju, so iz I. dela preizkusa, in sicer:

- 8. naloga je preverjala poimenovalno zmožnost učenk in učencev, ki so morali v nalogi izbirnega tipa poiskati ustrezno razlago za sopomensko poimenovanje železnice z besedno zvezo *železna cesta*;
- 10. naloga je preverjala jezikovno zmožnost, učenke in učenci so morali v nalogi dopolnjevanja zapisati ustrezni obliki pridevnika *hiter* (v primerniku in presežniku);
- 15. naloga je preverjala skladenjsko zmožnost učenk in učencev, ki so morali povedi dopolniti z oblikovno pravilnimi samostalniki (šlo je za imena krajev Celje, Postojna, Trst);
- 18. naloga je v postavki A preverjala zmožnost tvorjenja enogovornega neumetnostnega besedila; učenke in učenci so morali s pomočjo miselnega vzorca opisati vlak InterCity Slovenija (ICS).

Naloge zelenega območja, ki jih uspešno reši večina učenk in učencev, so preverjale zmožnosti na prvi in drugi taksonomski stopnji (znanje, razumevanje, uporaba), ena (18. A) pa tudi zmožnost na tretji taksonomski stopnji (analiza, sinteza); po UN pa gre za minimalne standarde.

RUMENO OBMOČJE

V I. delu preizkusa so v rumenem območju štiri naloge.

- V 3., 5. in 6. nalogi so morali učenke in učenci poiskati bistvene podatke v IB; v 3. so morali poiskati in navesti tri posledice razvoja železnice, v 5. so morali navesti prednost spalnikov (v obeh nalogah polodprtega tipa je bilo odgovore mogoče izpisati iz IB), v 6. nalogi pa so podatke kronološko razvrščali;
- 11. naloga je preverjala poimenovalno zmožnost; učenke in učenci so morali tvoriti pridevniške izpeljanke.

V II. delu preizkusa so v rumenem območju dve nalogi v celoti in ena delno:

- 1. a-naloga je preverjala literarnovedno znanje; učenke in učenci so morali prepoznati IB kot realistično pripoved;
- 2. in 4. naloga sta preverjali razumevanje IB; v 2. so morali učenke in učenci v nalogi izbirnega tipa izbrati prevladujočo temo IB, v 4. pa so morali napisati kraj in čas dogajanja.

Naloge rumenega območja preverjajo zmožnosti na prvih dveh taksonomskih ravneh (znanje, razumevanje in uporaba) in pokrivajo minimalne standarde UN.

RDEČE OBMOČJE

V I. delu preizkusa so v rdečem območju tri naloge, in sicer dve v celoti in ena delno.

- V 2. nalogi so morali učenke in učenci ob navedenih ključnih besedah/naslovih posameznih odstavkov razumeti in določiti temo posameznega odstavka IB;
- 17. a- in b-naloga sta preverjali metajezikovno oz. jezikovno zmožnost; učenke in učenci so morali v dani povedi prepoznati osebni zaimek (17. a) ter v povedi prepoznati in napisati njegovo nanašalnico (17. b);
- v 18. nalogi se je postavka B nanašala na jezikovno pravilnost (slovnično in pravopisno pravilnost ter slogovno ustreznost).

V II. delu sta v rdečem območju dve nalogi.

- 5. naloga je preverjala razumevanje bistvenih podatkov v IB; učenke in učenci so morali odgovor na vprašanje o pričakovanjih učiteljice samostojno ubesediti s podatkom iz besedila; jezikovna pravilnost odgovora se tu ni vrednotila;
- 9. naloga je preverjala zmožnost doživljanja in razumevanja književnih oseb, učenke in učenci so morali v nalogi izbirnega tipa prepoznati oz. razlikovati mnenje dveh književnih oseb (mame in pripovedovalca).

Naloge rdečega območja so preverjale zmožnosti na prvih dveh taksonomskih ravneh in pokrivajo minimalne standarde UN.

MODRO OBMOČJE

V I. delu preizkusa v modro območje spada pet nalog.

- 1. naloga je preverjala zmožnost kritičnega sprejemanja neumetnostnega besedila, učenke in učenci so v nalogi dopolnjevanja določali okoliščine nastanka IB (naslov, ime revije, kjer je bilo objavljeno, čas objave);
- 4. naloga je preverjala zmožnost razumevanja poglavitnih podatkov; odgovor na vprašanje, ali je vlak izum sodobnega časa, so morali učenke in učenci utemeljiti v obliki povedi; v nalogi se je torej preverjala tudi jezikovna pravilnost;
- 9. naloga je preverjala skladenjsko in poimenovalno zmožnost; učenke in učenci so morali s svojimi besedami pojasniti pomen povedi, v kateri je bil glagol *upokojiti* rabljen v prenesenem pomenu, in ob tem določiti tudi nanašalnico;
- 12. naloga je preverjala pravopisno zmožnost, in sicer zapis krajšav (leto, kilometer);
- 13. in 16. naloga sta preverjali skladenjsko zmožnost; v 13. so morali učenke in učenci trdilno poved spremeniti v nikalno, v 16. pa so morali o dogodku na sliki poročati s premim govorom.

V II. delu preizkusa v modro območje spadajo štiri naloge v celoti in ena delno, in sicer:

- 6. naloga je preverjala zmožnost razumevanja književnega besedila na podlagi govora književnih oseb; učenke in učenci so morali svoje odgovore utemeljiti in jih napisati v obliki krajšega besedila, preverjala se je torej tudi jezikovna pravilnost;
- 7. naloga je preverjala razumevanje motivov za ravnanje ene od književnih oseb; učenke in učenci so morali odgovore utemeljiti z dvema primeroma iz besedila;
- 8. naloga je preverjala razumevanje ravnanja književnih oseb; vprašanje polodprtega tipa je zahtevalo razmislek o odnosih med sošolkami in samostojen zapis odgovora (jezikovna pravilnost se ni vrednotila);
- 11. A-naloga je preverjala recepcijsko zmožnost s tvorjenjem krajšega, zaokroženega besedila; učenke in učenci so morali zapisati svoje razumevanje motivov za ravnanje književnih oseb;
- 12. naloga je preverjala literarnovedno znanje; učenke in učenci so morali navesti enega slovenskega pisatelja ali pisateljico in naslov njegovega oziroma njenega dela.

Večina nalog modrega območja je preverjala zmožnosti na drugi in tretji taksonomski stopnji, le 12. na prvi. Vse navedene naloge so preverjale minimalne standarde znanja.

NAD MODRIM OBMOČJEM

V I. delu preizkusa sta v območju nad modrim dve nalogi:

- 7. naloga je preverjala skladenjsko zmožnost, hkrati pa tudi razumevanje; učenke in učenci so morali namreč postaviti vprašanja tako, da so glede na informacije v odlomku ustrezala že danim odgovorom;
- 14. naloga je preverjala metajezikovno zmožnost; učenke in učenci so morali iz povedi izpisati glagola.

V II. delu preizkusa so v območju nad modrim štiri naloge, in sicer dve v celoti in dve delno.

- 1. b-naloga je preverjala razumevanje IB, učenke in učenci so morali ugotovitev, da gre za realistično pripoved, utemeljiti s podatkom iz besedila;
- v 3. nalogi so morali učenke in učenci določiti in napisati pripovedovalca IB;
- v 10. nalogi, ki je preverjala zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe, so morali učenke in učenci v IB poiskati tri podatke, s katerimi so utemeljili pripovedovalčevo vrednostno sodbo o učiteljici;
- v 11., tvorbni nalogi se postavka B nanaša na jezikovno pravilnost.

Naloge v območju nad modrim so preverjale zmožnosti na prvih dveh taksonomskih ravneh.

SKLEP

Iz zgornjih opisov dosežkov po območjih lahko sklenemo tole: tako v jezikovnem kot v književnem delu polovica točkovanih enot pripada rdečemu in modremu območju, kar pomeni, da so jih uspešno reševali le učenci z višjimi dosežki. Območju nad modrim, kamor spadajo naloge, ki jih ne rešijo niti najboljši učenci, je letos – nekoliko presenetljivo – pripadla dobra petina točkovanih enot (dve v jezikovnem in štiri v književnem delu). Opisi dosežkov kažejo, da številni učenke in učenci po prvih šestih letih šolanja ne dosegajo nekaterih minimalnih standardov znanja, težave so se pokazale na primer že pri razbiranju najosnovnejših podatkov, kot so npr. določitev okoliščin nastanka IB, njegove teme in pri razumevanju nekaterih bistvenih podatkov v IB (v I. delu nalogi 1 in 2, v II. delu pa npr. naloge 3, 5, 7). Še več težav imajo učenke in učenci z utemeljevanjem svojih odgovorov s konkretnimi podatki iz IB (4. naloga v I. delu ter 1. b-, 8., 10. in 11.-naloga v II. delu). Letos sicer ni bilo večjih težav s samostojnim tvorjenjem zaokroženega besedila ob neumetnostnem besedilu (naloga je pripadla zelenemu območju), tvorjenje besedil ob umetnostnem besedilu pa je za učenke in učence težavno opravilo (naloga je pripadla modremu območju). Velik primanjkljaj se kaže tudi pri jezikovni pravilnosti – še posebej to velja za tvorbno nalogo v književnem delu preizkusa, jezikovna pravilnost je tu namreč pripadla območju nad modrim.

Predlagamo, da učitelji učenke in učence bolj usmerjajo v poglobljeno in ne le površinsko branje, da torej ne sprašujejo zgolj po podatkih, ki jih je mogoče iz besedila enostavno izpisati, ampak da spodbujajo analitično razmišljanje in sintetizirane odgovore. V letošnjem preizkusu se je za zelo pomanjkljivo pokazalo tudi znanje. Pokazalo se je namreč, da učenke in učenci niso dovolj »opremljeni« niti s podatki, ki se jih je mogoče naučiti: npr. 12. naloga v I. delu, ki je zahtevala zapis okrajšav za leto in kilometer – tu lahko govorimo o medpredmetnem povezovanju –, in 12. naloga v II. delu, ki je zahtevala navedbo enega slovenskega avtorja ali avtorice in naslov njegovega oziroma njenega dela; nalogo so pravilno rešili le najuspešnejši učenke in učenci, kar je še posebej skrb zbujajoče glede na dejstvo, da je spoznavanje slovenskih avtorjev pomemben del pouka, večina šestošolcev pa sodeluje tudi pri bralni znački. Jezikovno zmožnost pa kaže pridobivati in poglabljati tudi z iskanjem in popravljanjem tipičnih napak, ki jih pri tvorbi besedil običajno delajo sami učenke in učenci (torej z lektoriranjem in s t. i. samokorekcijo).

Preglednica: Specifikacijska tabela, slovenščina, I. del, 6. razred

I. DEL (JEZIK: besedilo *Po železni cesti*, prirejeno po: PIL, letnik 68, oktober 2015, št. 2, str. 42–44 (Vesela šola)).

Naloga	Točke	ZMOŽNOST, STANDARD ZNANJA	Taksonomska stopnja	VSEBINE	Območje
		RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI KRITIČNEGA SPREJEMANJA ENOGOVORNIH NEUMETNOSTNIH BESEDIL			
		Učenec ima skladno s cilji učnega načrta razvito zmožnost kritičnega sprejemanja enogovornih neumetnostnih besedil. Pokaže jo tako, da: – **tekoče in primerno hitro tiho bere in razume svoji starosti ustrezna besedila, predvidena v tem učnem načrtu (4., 5., 6. razred)** (UN, standardi znanja, str. 80).		Vrste besedil za sprejemanje: – aktualno, zanimivo publicistično besedilo katere koli vrste (UN, 5., 6. r., str. 31)	
1.	1	– **določi okoliščine nastanka besedila** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 80).	znanje razumevanje		modro
2.	2	– **določi temo besedila, podteme/ključne besede in poglavitne podatke** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 80).	razumevanje sinteza		rdeče
3.	2	– **določi poglavitne podatke** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 80).	razumevanje		rumeno
4.	2	– **določi poglavitne podatke** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 80).	razumevanje		modro
5.	1	– **določi poglavitne podatke** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 80).	razumevanje		rumeno
6.	2	– **določi poglavitne podatke** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 80).	razumevanje		rumeno
		RAZVIJANJE JEZIKOVNE IN SLOGOVNE ZMOŽNOSTI TER ZMOŽNOSTI NEBESEDNEGA SPORAZUMEVANJA (ZA IZBOLJŠANJE SPORAZUMEVALNE ZMOŽNOSTI)			
		Učenec ima skladno s cilji učnega načrta razvito jezikovno in slogovno zmožnost ter zmožnost nebesednega sporazumevanja.			
		Poimenovalno zmožnost pokaže tako, da:			
8.	1	– **razloži besedne zveze iz prebranega besedila** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 81).	razumevanje		zeleno
11.	2	– **tvori pridevniške izpeljanke za izvor in namembnost** (5. in 6. r.).	znanje razumevanje uporaba	Jezikoslovni izrazi: – pridevnik (UN, 5. r., str. 32)	rumeno
		Skladenjsko zmožnost pokaže tako, da:			
7.	2	– **sprašuje po danih delih povedi** (5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 81).	znanje razumevanje uporaba	Jezikoslovni izrazi: – vprašalna poved (UN, 4. r., str. 32)	nad modrim
9.	1	– **razloži pomen dane povedi iz prebranega besedila** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 81).	razumevanje uporaba	Jezikoslovni izrazi: – poved (UN, 1. VIO, str. 13)	modro
10.	1	– **dopolni nepopolne povedi s pomensko in oblikovno pravilnimi besedami** (6. r.) (UN, standardi znanja, str. 81).	znanje uporaba	Jezikoslovni izrazi: – pridevnik – stopnjevanje	zeleno

Naloga	Točke	ZMOŽNOST, STANDARD ZNANJA	Taksonomska stopnja	VSEBINE	Območje
13.	1	– **spreminja trdilne povedi v nikalne** (6. r.) (UN, standardi znanja, str. 81).	znanje uporaba	Jezikoslovni izrazi: – poved (UN, 1. VIO, str. 13) – nikalna poved (UN, 4. r., str. 32)	modro
15.	1	– **dopolni nepopolne povedi s pomensko in oblikovno pravilnimi besedami** (5, 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 81).	znanje uporaba		zeleno
16.	2	– **poroča o prvotnem govornem dogodku s premim govorom** (6. r.) (UN, standardi znanja, str. 81).	znanje razumevanje uporaba	Jezikoslovni izrazi: – premi govor, spremni stavek (UN, 6. r., str. 32)	modro
17. b	1	– **v zvezah povedi odpravi ponovitve** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 82).	razumevanje uporaba	Jezikoslovni izrazi: – osebni zaimek (UN, 6. r., str. 32)	rdeče
		Pravopisno zmožnost pokaže tako, da			
12.	1	– pravilno piše krajšave (6. r.) (UN, standardi znanja, str. 82).	znanje	Jezikoslovni izrazi: – krajšava (UN, 6. r., str. 32)	modro
		RAZVIJANJE METAJEZIKOVNE ZMOŽNOSTI			
		Učenec ima skladno s cilji učnega načrta razvito metajezikovno zmožnost. Pokaže jo tako, da:			
14.	1	– **besede razvrsti v besedne vrste skladno z opredelitvijo v učnem načrtu** (5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 84).	znanje	Jezikoslovni izrazi: – glagol (UN, 6. r., str. 32)	nad modrim
17. a	1	– **besede razvrsti v besedne vrste skladno z opredelitvijo v učnem načrtu** (5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 84).	znanje	Jezikoslovni izrazi: – osebni zaimek (UN, 6. r., str. 32)	rdeče
		RAZVIJANJE ZMOŽNOSTI TVORJENJA ENOGOVORNIH NEUMETNOSTNIH BESEDIL			
		Učenec ima skladno s cilji učnega načrta razvito zmožnost tvorjenja enogovornih neumetnostnih besedil. Pokaže jo tako, da:			
18.	A 3 B 2	– **tvori (piše) besedilne vrste, predpisane s tem učnim načrtom; pri tem tvori smiselna, razumljiva, ustrezna,** učinkovita in pravilna besedila (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 80).	znanje razumevanje uporaba analiza sinteza	Vrste besedil za tvorjenje: – opis predmeta	zeleno rdeče
SKUPAJ	**30**				

II. DEL (KNJIŽEVNOST/PROZA: Vinko Möderndorfer, *Kot v filmu*, Mladinska knjiga 2013, str. 68–69.)

Naloga	Točke	ZMOŽNOST, STANDARD ZNANJA	Taksonomska stopnja	VSEBINE	Območje
		RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI Z BRANJEM UMETNOSTNIH BESEDIL IN PISANJEM O NJIH			
1. a 1. b	1 1	**Učenec kot pomoč pri razvijanju recepcijske/bralne zmožnosti usvoji tudi določeno literarnovedno znanje.** Pokaže ga tako, **da pozna,** razume **in uporablja literarnovedne izraze**, navedene v učnem načrtu (4., 5., 6. razred) (UN, standardi znanja, str. 87).	znanje razumevanje	Fantastična pripoved, realistična zgodba (UN, str. 43)	rumeno nad modrim
		Učenec ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito recepcijsko zmožnost sprejemanja književnih besedil ter tvorjenja besedil o književnih besedilih in ob književnih besedilih (»strokovno« pisanje)**. Svoje trditve oz. ugotovitve o književnih besedilih skladno s cilji v učnem načrtu ponazori, utemelji in vrednoti.**			
2.	1	Razvito zmožnost pokaže tako, da: – **odgovori na vprašanja o bistvenih podatkih v prebranem besedilu** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 84); – **odgovori, o čem govori književno besedilo** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 85).	razumevanje		rumeno
3.	1	Razvito zmožnost pokaže tako, da: – **avtorja književnega besedila loči od pripovedovalca, kar pokaže tako, da: pove, kdo ga pripoveduje** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 85).	znanje razumevanje		nad modrim
4.	1	Razvito zmožnost pokaže tako, da: – **odgovori na vprašanja o bistvenih podatkih v prebranem besedilu** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 84); – **odgovori, kje in kdaj se je kaj dogajalo** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 85).	razumevanje		rumeno
5.	1	Razvito zmožnost pokaže tako, da: – **odgovori na vprašanja o bistvenih podatkih v prebranem besedilu** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 84).	razumevanje		rdeče
6.	3	Zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe pokaže tako, da: – **upovedi čutnodomišljijsko predstavo književnih oseb** (UN, standardi znanja, str. 85).	razumevanje		modro
7.	1	**Svojo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe pokaže tako, da:** – **poišče nekaj motivov za ravnanje književne osebe** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 85).	razumevanje		modro
8.	1	Razvito zmožnost pokaže tako, da: – **upovedi čutnodomišljijsko predstavo književnih oseb** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 85).	razumevanje analiza		modro

Naloga	Točke	ZMOŽNOST, STANDARD ZNANJA	Taksonomska stopnja	VSEBINE	Območje
9.	1	Razvito zmožnost pokaže tako, da: – **odgovori na vprašanja o bistvenih podatkih v prebranem besedilu** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 84).	razumevanje		rdeče
10.	2	**Svojo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe pokaže tako, da:** – **poišče nekaj motivov za ravnanje književnih oseb** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 85).	razumevanje		nad modrim
12.	1	**Učenec kot pomoč pri razvijanju recepcijske/bralne zmožnosti usvoji tudi določeno literarnovedno znanje.** Pokaže ga tako, da pozna književna besedila obravnavanih obveznih avtorjev (4., 5., 6 razred) (UN, standardi znanja, str. 87).	znanje		modro
		RAZVIJANJE RECEPCIJSKE ZMOŽNOSTI S TVORJENJEM OB UMETNOSTNIH BESEDILIH (PISANJE)			
11.	A 3 B 2	**Učenec ima skladno s cilji iz tega učnega načrta razvito recepcijsko zmožnost sprejemanja književnih besedil ter tvorjenja besedil o književnih besedilih in ob književnih besedilih** (»strokovno« pisanje)**. Svoje trditve oz. ugotovitve o književnih besedilih skladno s cilji v učnem načrtu ponazori, utemelji.** **Svojo zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književne osebe pokaže tako, da:** – **poišče nekaj motivov za ravnanje književnih oseb** (4., 5., 6. r.) (UN, standardi znanja, str. 85).	znanje razumevanje uporaba analiza sinteza		modro nad modrim
SKUPAJ	**20**				

PRILOGA

I. DEL

Po železni cesti

1 Od kočije do vlaka

V Evropi so se javne kočije za prevoz ljudi pojavile v 17. stoletju, vlekli so jih konji. Podvrsta teh kočij so bile poštne kočije. Z njimi so prevažali pošto pa tudi potnike. A teh je bilo malo, saj je bilo potovanje s poštno kočijo zelo drago. Kočije obeh vrst so se konec 19. stoletja umaknile sodobnejšemu, hitrejšemu, cenejšemu in varnejšemu vlaku.

2

Stavim, da imaš vlak za novodobno pogruntavščino! Pa ni čisto tako. Neke vrste preprosto železnico so sestavili že Asirci, Babilonci in Perzijci v 2. in 1. tisočletju pred našim štetjem. V kamnite poti so vrezali reže in nanje položili vozove, ki so jih vlekle živali ali sužnji. Podoben prevoz po »tirnicah« so poznali stari Grki. Kasneje so antični Rimljani v rudnikih postavili lesene proge, po katerih so potiskali vozičke z nakopano rudo. Šele v začetku 18. stoletja so lesene tirnice postavili tudi zunaj rudnikov in jih nekaj desetletij pozneje nadomestili z železnimi.

3

Prvo parno lokomotivo so izdelali v Veliki Britaniji. Izumil jo je Anglež Richard Trevithick leta 1804. Lokomotiva je pet vagonov z desetimi tonami železove rude in 70 potniki vlekla s hitrostjo osem kilometrov na uro. Toda bila je tako težka, da so se litoželezne tirnice polomile. Naprava je kljub temu nakazala prihodnost lokomotiv z vagoni, in ko so izdelali tire iz kovanega železa, so se odprla vrata v zlato dobo železnice.

4

Vlak je najprej obnorel Veliko Britanijo in obdobje med letoma 1830 in 1850 velja za čas »železniške mrzlice«.

Železnica pa ni pripomogla le k hitrejšemu prevozu večjih količin tovora. Območja, kjer je potekala, so bila hitreje poseljena, ljudje so se selili iz mestnih središč in nastala so predmestja. Razvijati pa se je začel tudi turizem, saj se je bilo mogoče v počitniško mesto odpeljati z vlakom. Velike razdalje so ljudje lažje premagovali s spalniki. Vagone, ki so imeli zložljive zgornje postelje, so dodajali vlakom, ki so vozili ponoči. Izumili so jih leta 1865 v Ameriki.

5 Slovenska železna cesta

Vlak je po naših tleh prvič zapeljal leta 1846, ko so odprli železniško progo od Celja do Gradca. Proga je bila del avstrijske Južne državne železnice. Pri gradnji so na velike težave naleteli v soteski reke Save in na Ljubljanskem barju, kjer so se mehka tla pogrezala. Tire so nato čez Postojno, Divačo in Sežano potegnili vse do tržaškega pristanišča, ki so ga dosegli leta 1857. Tako je Avstrija z železnico povezala svoj jug, prestolnico Dunaj in sever.

6

Parna lokomotiva je na zahodu zdržala od začetka 19. stoletja do petdesetih let preteklega stoletja. Sčasoma pa je napredek upokojil tudi njo. Nadomestila jo je dizelska lokomotiva. Danes večino evropskih vlakov, mestnih tramvajev in podzemnih železnic poganja elektrika iz električne žice, nameščene nad tiri.

7 Vlaki prihodnosti: maglevi

Maglev je poseben vlak, ki lebdi na magnetnem polju. Od tod njegovo ime – mag kot magnet in lev kot levitacija, to je lebdenje. Ta vlak dobesedno držijo v zraku močni magneti, zato med njim in progo ni trenja. Maglevi so zanesljivi in izjemno hitri. Kitajski maglev dosega običajno hitrost 431 kilometrov na uro, japonski maglevi pa dosegajo celo 600 kilometrov na uro. Za primerjavo: največja hitrost vlaka na slovenskih tirih znaša 160 kilometrov na uro.

(Prirejeno po: PIL, letnik 68, oktober 2015, št. 2, str. 42–44, Vesela šola.)

II. DEL

Vinko Möderndorfer

KOT V FILMU

»DRAGI MOJI LJUBČKI! Ne morete si misliti, kako žal mi bo, ker se ne bomo videli cela dva meseca!« je rekla učiteljica za slovenščino.

»Nam pa čisto nič,« je rekel Žele.

Nekateri so se zasmejali.

»Željko!« je strogo privzdignila glas učiteljica *Grizla* …

Seveda ji ni bilo tako ime, tako so jo imenovali učenci višjih razredov, mi pa smo to kot kakšne umsko zaostale papige ponavljali za njimi. Ime ji je bilo Gizela. Kar je po mojem mnenju zelo lepo ime. Govorilo pa se je, da jo kličejo *Grizla* zato, ker je nekoč nekega učenca, ker se ni mogel spomniti prvega verza Prešernove *Vrbe* … iz samega razočaranja ugriznila v roko. Prepričan sem, da so to čiste izmišljotine. Ne morem si predstavljati, da bi učiteljica Gizela nekoga ugriznila v roko. Ima namreč zelo močno dioptrijo. Njene leče so tako debele, kot da bi imela na očeh dva vrčka za pivo. Mislim, da ji že zaradi kratkovidnosti nikakor ne bi uspelo koga ugrizniti v roko; lahko bi zgrešila roko in ugriznila v klop ali v stol. Poleg tega na vsej šoli ni bolj mile učiteljice, kot je Gizela.

»Željko!« je torej rekla učiteljica, »res da te naslednje leto ne bomo več srečevali na hodnikih naše šole …«

»Bravo jaz!« je vstal Žele, dvignil roke nad glavo in se kot kakšen boksar v ringu obrnil na vse strani razreda. Marjanine punce so se muzale. Tudi kakšna Tinina punca si je v nasmehu pogrizla spodnjo ustnico. Pojma nimam, kaj vidijo na Želetu.

»… sem pa prepričana,« je nadaljevala *Grizla*, tudi jaz si ne morem kaj, da je v mislih ne bi klical tako, »da se bodo ostali učenci z veseljem vrnili v šolske klopi. Kajne, ljubčki moji?« je še dodala in njene kot frnikole debele oči so izza očal živahno pošvrkale po razredu v pričakovanju, da bomo vsi zavriskali kot na kakšni tekmi, ko pade gol. Nihče ni niti muksnil. Vsi smo bili tiho. Šola pač ni najbolj popularna ustanova, v katero bi človek z veseljem pridrvel naravnost z morja. Tudi tisti, ki smo radi hodili v šolo, smo bili tiho. Da ne bi izpadli butci. Kako je to pravzaprav neumno, da včasih zaradi drugih ne povemo svojega mnenja. Mama pravi, naj se kar navadim, da je v odraslem življenju še huje. Ko si odrasel, tako pravi mama, moraš celo govoriti tako, kot drugi mislijo. No, navaditi se bo treba. Odraslosti se ne bo dalo izogniti.

»Še slab teden,« je nadaljevala učiteljica, »in poslovili se bomo.«

Nekateri v razredu so veselo zaploskali. Jaz in Marko nisva. Pero in Jole sta vstala in se začela poslavljati: »No, pa čao! Gremo, gremo! Pa fino se imejte! In starše pozdravite! In tete in strice in sosede …« sta se pačila.

»Peter, Joško …« je strogo vzkliknila učiteljica.

Razred se je zasmejal.

(Odlomek.)

(Vinko Möderndorfer, Kot v filmu, Mladinska knjiga 2013, str. 68–69.)

I. DEL

Naloge iz I. dela se navezujejo na besedilo *Po železni cesti*.
Pozorno preberi izhodiščno besedilo in reši naloge.

1. Dopolni z ustreznimi podatki o izhodiščnem besedilu.

   Naslov besedila: _____

   Ime revije: _____

   Čas objave: _____

(1 točka)

2. Odstavki 2, 3, 4 in 6 nimajo naslovov.
   K vsakemu naslovu napiši ustrezno številko odstavka.

   Prva parna lokomotiva _____

   Današnji vlaki _____

   Zlata doba vlakov _____

   Ideja o vlaku je častitljivo stara _____

(2 točki)

3. Katere so bile posledice razvoja železnice? Napiši tri primere.
   Pomagaj si s 4. odstavkom.

   _____

   _____

   _____

(2 točki)

4. Ali je vlak izum sodobnega časa?
Odgovor utemelji v povedi.

_____

_____

(2 točki)

5. Navedi eno prednost spalnikov.

_____

(1 točka)

6. Razvrsti vrste »vlakov« od najstarejšega (1) do najsodobnejšega (6).
Številke napiši na črtice.

električna lokomotiva _____

dizelska lokomotiva _____

maglev _____

poštna kočija _____

parna lokomotiva _____

voz, ki so ga vlekli sužnji _____

(2 točki)

7. Postavi vprašanja, ki bodo ustrezala danim odgovorom.
Pomagaj si s podatki v 3. odstavku.

Vprašanje	Odgovor
?	V Veliki Britaniji.
?	Richard Trevithick.
?	Parno.
?	Iz kovanega železa.

(2 točki)

8. Zakaj so železnico nekoč imenovali *železna cesta*?
Obkroži črko pred pravilnim odgovorom.

A Ker so vagone vlekle železne lokomotive.

B Ker so z vlaki prevažali železovo rudo.

C Ker so bili tiri iz kovanega železa.

Č Ker je potekala v bližini rudnikov.

(1 točka)

9. Še enkrat preberi 6. odstavek. Kaj v njem pomeni podčrtana poved?
Pojasni s svojimi besedami.

_____

_____

(1 točka)

10. Poved dopolni tako, da pridevnik v oklepaju stopnjuješ.

Slovenski vlaki so hitri, kitajski vlaki so (hiter) _____

od njih, japonski vlaki pa so zagotovo (hiter) _____

med vsemi.

(1 točka)

11. Iz podčrtanih besed tvori pridevnike in jih napiši.

pot iz kamna _____ pot

tirnice iz lesa _____ tirnice

železnica pod zemljo _____ železnica

(2 točki)

12. Podčrtani besedi v preglednici zamenjaj s krajšavama.
Vsako napiši na ustrezno mesto.

	Zapis krajšave
Izumili so jih **leta** 1865 v Ameriki.	
Do leta 1850 je imela Britanija več kot 9600 **kilometrov** prog.	

(1 točka)

13. Zanikaj poved.

S poštnimi kočijami so prevažali pošto in potnike.

_____

_____

(1 točka)

14. Preberi poved.

Vlak je po naših tleh prvič zapeljal leta 1846, ko so odprli železniško progo od Celja do Gradca.

Izpiši glagola.

_____

_____

(1 točka)

15. Besede v oklepajih postavi v pravilno obliko.

Del Južne državne železnice je potekal med (Celje) _____

in Gradcem ter se nadaljeval mimo (Postojna) _____ do

pristanišča v (Trst) _____.

(1 točka)

16. Besedilo v stripu preoblikuj v premi govor. Dodaj spremni stavek.
Piši s pisanimi črkami.

_____

_____

_____

(2 točki)

(Vir slike: PIL, letnik 68, oktober 2015, št. 2.)

17. Preberi poved.

V Evropi so se javne kočije za prevoz ljudi pojavile v 17. stoletju, vlekli so jih konji.

17. a) Podčrtaj osebni zaimek.

(1 točka)

17. b) Na koga/kaj se nanaša ta osebni zaimek?

_____

(1 točka)

18. Oglej si miselni vzorec in vozni red ter reši nalogo.

NAMEN:
prevoz do 160 potnikov

IME:
InterCity Slovenija (ICS)

SESTAVA:
3 vagoni

DODATNA OPREMA:
klima, električni priključek

HITROST:
do 145 km/h

BARVA:
belo-modra

Ljubljana ⇆ Maribor

7. 5. 2018

Odhod	Vlak	Prestopi / vmesne postaje	Prihod	Vlak	Čas
5.45 Ljubljana	ICS 12	Vmesne postaje	7.35 Maribor	ICS 12	1.50
5.50 Ljubljana	LVP 2253	1 prestop	8.28 Maribor	LVP 4434	2.38
7.30 Ljubljana	RG 1608	1 prestop	10.14 Maribor	EC 158	2.44

(Vir slike: http://www.slo-zeleznice.si/media/k2/items/cache/. Pridobljeno: 3. 1. 2018.)

Napiši sestavek, ki naj vsebuje dva odstavka.

– V prvem odstavku opiši vlak InterCity Slovenija (ICS). V opisu upoštevaj vse podatke iz miselnega vzorca.
– V drugem odstavku napiši, od kod do kod vozi vlak (ICS) in koliko časa traja vožnja v eno smer. Ta dva podatka razberi iz voznega reda.

A		3
B		2

II. DEL

Naloge iz II. dela se navezujejo na besedilo Vinka Möderndorferja *Kot v filmu*.
Pozorno preberi izhodiščno besedilo in reši naloge.

1. a) Kaj je izhodiščno besedilo?
Obkroži črko pred pravilnim odgovorom.

A Realistična pripoved.

B Fantastična pripoved.

(1 točka)

1. b) Izbiro utemelji s podatkom iz besedila.

_____

_____

(1 točka)

2. O čem predvsem govori odlomek?
Obkroži črko pred pravilnim odgovorom.

A O odnosu med učiteljico Gizelo in Željkom.

B O razmerju med pripovedovalcem in sošolci.

C O vzdušju v razredu ob koncu šolskega leta.

Č O milini učiteljice Gizele in njeni dobroti.

(1 točka)

3. Kdo v izhodiščnem besedilu pripoveduje zgodbo?

_____

(1 točka)

4. Kje in kdaj se zgodba dogaja?

_____

(1 točka)

5. Kaj je učiteljica pričakovala od učencev po počitnicah?

_____

_____

(1 točka)

6. Napiši krajše besedilo in v njem:

- razloži, kaj pomeni, da so mlajši učenci *kot umsko zaostale papige ponavljali za višješolci* učiteljičin vzdevek,
- napiši, ali se pripovedovalec zgodbe s tem vzdevkom strinja in po čem v besedilu tako sklepaš.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

(3 točke)

7. Kako Željko doseže pozornost v razredu? Napiši dva primera.

_____

_____

_____

(1 točka)

8. Preberi.

Marjanine punce so se muzale. Tudi kakšna Tinina punca si je v nasmehu pogrizla spodnjo ustnico.

Kaj ta del besedila pove o odnosih med sošolkami v razredu?

_____

_____

(1 točka)

9. Kaj menita mama in pripovedovalec glede izražanja svojega mnenja na glas? Na vsako črtico napiši ustrezno številko iz desnega stolpca.

_____	mama	1	Bolje je molčati kot izpasti neumen.
_____	pripovedovalec	2	Govoriti moraš tako, kot je drugim prav.
		3	Potrebno se je javno izpostaviti.

(1 točka)

10. Po mnenju pripovedovalca je učiteljica Gizela prijazna.
Napiši tri podatke iz besedila, ki to potrjujejo.

_____

_____

_____

(2 točki)

11. V odlomku so prikazani različni odnosi do šole. Poimenuj dva učenca, ki imata različni mnenji. Za vsakega pojasni, kakšen odnos ima do šole in kako to pokaže.
Napiši zaokroženo besedilo v največ 6 povedih.

A		3
B		2

12. Vinko Möderndorfer je znan slovenski pisatelj.
Navedi še enega slovenskega pisatelja ali pisateljico in naslov njegovega oziroma njenega dela.

(1 točka)